

ТЕРНОПЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ

Кафедра обліку у виробничій сфері

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)»
на тему:

Активи як об'єкт бухгалтерського обліку

Студента (-ки) 3-о курсу групи ОП-31

напряму підготовки 6.03.05.09 «Облік і аудит»
Семераз Ірини _____
(прізвище, ім'я)

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри ОВС
(посада, вчене звання, науковий ступінь,
Шевчук О.А. _____
прізвище, ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECST _____

Члени комісії:

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. Генезис поняття активи в українській і західній науці.....	5
2. Класифікація активів у бухгалтерському обліку.....	15
3. Характеристика рахунків з обліку активів.....	20
4. Шляхи вдосконалення обліку активів.....	45
ВИСНОВКИ.....	48
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Актуальність дослідження. Насьогодні, при ринковій економіці України, у багатьох вітчизняних підприємств виникає необхідність ефективно використовувати активи, щоб не було надлишків або нестач та існував належний парк обладнання. Впродовж незалежності нашої країни у бухгалтерському обліку і звітності відбувався процес пристосування до міжнародних стандартів. Це призвело до відображення обліку у змодернізованій інформаційній системі, необтяженій великими регістрами.

При розробці положень бухгалтерського обліку перш за все необхідно звернути увагу на впорядкування теоретичної і методологічної бази. Одним з основних об'єктів обліку є активи. Згідно НП(С)БО 1, активи – це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому[1]. Критеріями визнання їх є те, що в майбутньому при використанні об'єкта підприємство отримає економічні вигоди та вартість має бути достовірно визначена. Активи є основою для виготовлення готової продукції, у вигляді сировини, обладнання, грошових коштів тощо. Підприємство застосовує господарські засоби відповідно до напрямку діяльності, цілей та стратегії компанії. Лише тоді активи є економічно вигідними і їх доцільно використовувати у наступних звітних періодах.

Отже для формування теоретичної бази необхідно виділити єдине поняття «актив» з усіх наведених у нормативних актах і працях вчених-економістів. Даний термін трактували багато українських науковців, серед них: Ф.Ф. Бутинець, М.С. Пушкар, М.Г. Чумаченко, Г.Г. Рудюк, однак вони не дійшли до єдиної думки. Поняття «актив» повинне бути чітко сформульоване відповідно до бухгалтерського, господарського та цивільного законодавства та відображати основну мету підприємства – економічні

вигоди. Дане питання є досить актуальним, особливо при формуванні інформації для управлінського обліку.

Предметом даної роботи є дослідження сутності активів як в західній, так і українській науці, характеристика рахунків та пошук можливостей вдосконалення обліку активів у вітчизняній економіці.

Об'єктом роботи є активи як об'єкти бухгалтерського обліку.

Основною **метою** є формування якомога точного поняття активу та характеристика його обліку, а саме: класифікація за формами функціонування, за участю в обороті, за ступенем ліквідності та інше, а також визначення шляхів вдосконалення обліку активів відповідно до умов ринкової економіки.

Відповідно до мети у роботі були поставлені такі **завдання** дослідження:

- розкрити питання становлення та розвитку поняття активів в українській і західній науці;
- узагальнити зміст терміну «активи»;
- визначити основні напрями класифікації активів;
- охарактеризувати активні рахунки у бухгалтерському обліку;
- знайти проблемні аспекти обліку активів у вітчизняній економіці та способи їх вдосконалення.

Генезис поняття активи в українській і західній науці

Як говорив І.В. Жиглей: «Розвиток будь-якої науки базується на працях попередників. Бухгалтерський облік є децосупільною наукою, оскільки не повинен та не може розвиватись в замкнутому середовищі, він не має географічних меж. Аналіз досліджень попередників та сучасних зарубіжних, так і вітчизняних науковців, дає можливість визначити актуальні питання, запозичити зарубіжний досвід, що, з урахуванням правових, національних, ментальних та інших особливостей, може бути прийнятий у вітчизняній обліковій практиці та вдосконалить методологію та теорію бухгалтерського обліку як науки» [2, с. 126].

Поняття «актив» є в сучасних умовах невизначеним, хоча вже протягом багатьох століть вивчалось. Слово «актив» - латинського походження (agere – латинською означає «діяти»). Можна припустити, що за допомогою даного терміну прагнули підкреслити значення майна як активного початку життя підприємства [3, с. 111]. Також більшість вчених, науковців та практиків ототожнюють його із засобами та частиною бухгалтерського обліку. І справді, якщо звернутися до витоків історії, у Стародавньому світі такого поняття як активи не було. В більшості використовували термін «майно» під яким розуміли рухоме майно, коштовності, сировина для виробництва, дім, раби, і все це мало свою вартість. Наприклад, у Стародавній Греції вівся чіткий облік майна, а саме відпуск матеріальних цінностей оформлювався трьома особами на основі документу з записом уповноваженої особи: «підлягає видачі». Одна людина фіксувала кількість цінностей на папірусі, призначених для відпуску, друга – наявний відпуск, а третя – здійснювала контрольну функцію, а саме: відмітки про виявлені відхилення. Важливим обліковим прийомом на той час була інвентаризація, на її підставі проводився матеріальний облік майна з обов'язковим розрахунком його щоденного залишку. Також особи, відповідальні за відпуск цінностей, щовечора складали звіт, де відображали рух цінностей за платниками і

одержувачами, а всередині цього групування – за їх найменуванням [4, с. 36]. У Стародавньому Єгипті та Вавилоні слово «актив» також трактували як майно. Проте облік здійснювався з використанням описів, списків, основною метою яких було відображення стану майна. При такій формі зміна та рух активів в операціях залишалися незрозумілими, однак відбувалася реєстрація господарських засобів, що обліковувалися. Прибуткові та витратні документи групувалися окремо за найменуванням окремих цінностей.

У Стародавньому Римі рух та зміну майна відображали у книгах, які використовувалися навіть в домашньому господарстві. Причиною цього було те, що римляни вважали, якщо людина, яка не вміє вести домашнє господарство, то і не буде спроможна керувати державними справами. Варто зауважити, що на той час в Римі існувала вже так звана реєстрація майна. Сума активу, встановлена цензором заносилася першою в реєстр чи лист, який зберігався в державному архіві. Вже з 487 р. до н. е. в Римі, реєстрація та облік майна вівся з метою оподаткування. На той час оподатковувалося все майно як нерухоме, так і рухоме. У Римі майно трактували як власність, до якої входили у ті часи раби, жіночий одяг тощо. В книзі Арістотеля «Державний устрій Афін» є вказівки на те, що ще за часів Дракону (приблизно 620 р. до н. е.) державна влада вимагала від громадян складання інвентаря їх майна. За часів Солона, на підставі даних інвентарів, все населення було поділено на чотири класи з метою визначення ставок податків. Основною причиною обліку особистого майна було те, що лише особи, які мали майновий ценз, тобто володіли певним майном, доказом чого виступав інвентар могли займати деякі громадські посади [4, с. 26].

Епоха Ренесансу (XIV – XVI) характеризується значним внеском для бухгалтерського обліку. Першим літературним твором з бухгалтерії стала робота, написана в Неаполі в 1458 р. Венедиктом Котрулі «Про торгівлю і досконалого купця», хоча надрукована вона була лише в 1573 р. [3, с. 549]. Однак також вплинула на розвиток бухгалтерського обліку та його

термінологію. Автор наголошував на необхідності ведення трьох книг: головної, Журналу і Меморіалу.

Завдяки фундаментальній праці Л. Пачолі – «Сумаарифметики, геометрії, вчення про пропорції і відношення» у одній із глав «Трактат про рахунки та записи», у якій вперше була визначена теорія подвійного запису балансу, в частині I «Інвентар» зазначається: «Спочатку купець повинен скласти детально інвентар, тобто записати на окремих аркушах або в окрему книгу все те, що, на його думку, належить йому в світі, як в рухомому, так і нерухомому майні, починаючи завжди з більш цінних речей, які легко втратити, тобто готівки, коштовностей, срібних виробів тощо. Нерухомість же, наприклад, будинки, поля, лагуни, долини, водоймища, не можуть бути так швидко втрачені, як рухомість. Все інше майно необхідно віднести послідовно до інвентарю, попередньо позначивши в ньому рік і дату, а також місце складання та своєім'я» [5, с. 18].

Важливим є те, щомайно купця наводиться у інвентарі, тобто «чашки, ложки, столова або постільна білизна, сорочки». До майна відносили як створені цінності, так і природні (лагуни, долини, водоймища). Слід зазначити, що майно, яке використовувалося у торгівлі, не відділялося від особистих речей. Також у трактаті Л. Пачолі наводить групу рахунків, на яких відображалися цінності: речі, товари, гроші та розрахунки. Особливістю було те, що так званий актив (надходження) знаходився справа, а пасив – зліва, що є прямою протилежністю до сучасної форми рахунку.

Італійський дослідник Анжело ді Піетро був основоположником оцінки активів за ринковою вартістю. Він розповсюдив на облік монастирського господарства і банків – діграфізм, при цьому виключав основні засоби з об'єктів поточного обліку, останні враховувалися тільки в інвентаризаційних відомостях.

В епоху Ренесансу панували ідеї італійської бухгалтерської школи, які були прибічниками юридичного трактування обліку. Баланс розглядали як таблицю, де в активі відображалися цінності, а в пасиві – їх власники.

УXIV ст. комерсанти почали складати баланси подібною формою, яку ми маємо на сьогодні вже на той час він мав дві частини, однією з яких був актив, де відображалися господарські засоби. В подальшому баланс слугував не тільки для контролю оборотів, але й для цілей управління господарською діяльністю. До початку XX ст. актив розуміли як сукупність майнових цінностей, що знаходяться у власності підприємства.

Отож причинами становлення терміну «актив» є:

- поява розповсюдження подвійного запису;
- систематичне складання балансу з визначенням лише майна підприємства.

У різні періоди вчені та науковці трактували визначення активу по-різному, причиною цього було те, що не було єдиного підходу щодо складових лівої частини балансу. Так, французький вчений Пурра давав визначення активу з економічним його тлумаченням, як акумульовані витрати для купівлі та утримання матеріальних цінностей, а С. Рікардо пояснював відповідно з юридичної точки зору, як зобов'язання перед власником.

А. Гільбо та Е. Леоте, які були членами французької школи, відкидали юридичне трактування обліку. Вони вважали, що актив включає основні засоби, оборотні засоби, витрачені засоби (вкладені в незакінчені процеси), засоби у дебіторів і збитки. Всі цінності оцінюються тільки за собівартістю [6, с. 51].

Такий вчений як Саватьє Р. зазначав, що актив є правом на майно. Перетворення майна на право на майно здійснюється завдяки обліку і призводить до того, що з усіх якостей предмета зберігається тільки одна: його вартість, що виражена в певних грошових одиницях та підлягає обліку. В пасиві відображаються зобов'язання, а в активі – вимоги [4, с. 331].

Згідно теорії одного ряду рахунків, обґрунтовану відомим німецьким автором Манфредом Берлінером, актив представляє собою додатні облікові статті.

Прибічники теорії динамічного балансу, а саме Г. Нікліш, М. С. Лунський та інші трактували актив як все майно, яке відображено в інвентаризаційному описі, тобто актив розуміється як майно, що перебуває у власності підприємства, яке оцінюється за поточною ринковою ціною.

Німецький вчений Е. Шмаленбах і його послідовники вважали, що актив не пов'язаний з інвентарем, а витікає з поточної документації підприємства, яке постійно витрачає гроші. Шмаленбах Е. зауважив, що активи – це витрачені кошти, які в наступних періодах будуть списані, як витрати. Тобто до активів відносив, крім грошових коштів, і витрати, які ще не стали доходами. Отож актив згідно Шмаленбаха – це попередні, а пасив – це наступні матеріальні засоби.

Російський вчений І.Р. Ніколаєв пояснював актив як раніше здійснені витрати, які для підприємства (і в реальному житті) є витратами майбутніх періодів [7, с. 195].

Розквіт капіталістичних відносин сприяв виникненню акціонерних товариств, котрі мають на меті відокремлення особистого майна власника від майна, вкладеного в товариство. Внаслідок цього відбувся стрімкий розвиток теоретичної бухгалтерської думки. Засновник американської форми обліку Едмон Дегранж трактував актив як суму прав власника щодо підзвітних осіб і дебіторів.

З точки зору, голландського вченого К. Гезеля, на рахунках власника відображалось так зване — «чисте майно», вкладене в господарство, та всі зміни пов'язані з ним, а на рахунках третіх осіб містились окремі види майна, а саме матеріального та нематеріального [8, с. 87].

У кінці XIX – початок XX ст. при трактуванні активу почали виокремлювати категорію ресурси. Важливо підкреслити, що останній із великих італійських бухгалтерів – Джіно Дзаппе завершує італійську класичну школу. Він вперше сформулював твердження, яке на сьогодні лежить в основі Міжнародних стандартів фінансової звітності, а саме те, що актив – це не засоби підприємства, а його ресурси, призначені для отримання

прибутку. Звідси випливає, що елементи від яких не очікується отримання прибутку, не можуть включатися в актив і повинні відображатися не в балансі, а в звіті про прибутки та збитки [4, с. 86]. Відомий італійський бухгалтер розглядав актив як доходи майбутніх періодів. Дж. Дзаппе відстоював точку зору, що баланс повинен бути спрямований не на минуле, а на майбутнє. Він стверджував, що активи, які не приносять доходів необхідно одразу списувати на збитки. Якщо орендоване обладнання здатне формувати дохід – це актив, якщо ні – то йому не місце в активі.

Вперше категорія «актив» у російських словниках зустрічається лише в 1863р., адже для визначення сутності даного поняття використовувалися терміни «господарські засоби» або «майно». Внесок російських вчених в XIX – XX ст. у розвиток бухгалтерського обліку активів наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Досягнення російської облікової думки в XIX – XX таб.

№ з/п	ПІБ автора	Основні досягнення
1	Бахчисарайцев Георгій Авксентьевич (1875-1926 рр.)	Прихильник балансової теорії. Актив – це те, що підприємство отримало (вложило). Вперше в Росії розділив всі господарські операції за їх впливом на баланс на чотири типи
2	Вейцман Рахміль Якович (1870-1936 рр.)	Всі частини активу розбивав на дві групи: засоби у фазі виробництва та засоби у фазі обігу, та групував актив на: основні засоби; засоби в обігу; засоби поза обігом (вивільнені кошти)
3	Гальперін Яків Маркович (1894-1952 рр.)	Перший здійснив бухгалтерське читання балансу та його розподіл: актив на засоби в трьох сферах – виробництво, обіг і споживання. Перевага такого підходу – економічне трактування активу, але повністю ігнорував юридичний аспект проблеми
4	Руссіян І.П.	Актив – це зобов'язання третіх осіб. Баланс справа повинен показувати актив. Автор постулату: сума сальдо рахунків активів дорівнює алгебраїчній сумі засобів, що знаходяться в розпорядженні підприємства з коригуванням на кредиторську заборгованість (-) та борги (+)

Ще однією особливістю радянського обліку є те, що активи обліковувались без урахування критерію їх корисності та дійсної вартості. Так, на рахунках бухгалтерського обліку та й фінансовій звітності відображалися об'єкти активів, які не використовували тривалий час в господарській діяльності. Внаслідок цього, звітність містила спотворені показники та не задовольняла інформаційні потреби користувачів, а бухгалтерський облік не відображав реальної вартості активів підприємства.

Одним з базових принципів в другій половині ХХ ст. став принцип консерватизму – «обережної оцінки активу», який передбачав, що вартість краще занизити, ніж завищити. Тобто пріоритетною стала оцінка за історичною (фактичною) собівартістю.

Насьогодні відповідно до МСФЗ, актив – це ресурс, контрольований суб'єктом господарювання в результаті минулих подій, від якого очікують надходження майбутніх економічних вигід для суб'єкта господарювання. Відповідно до американського стандарту бухгалтерського обліку SFAC 6, активи – це ймовірні майбутні економічні вигоди, отримані або контролюються окремою компанією в результаті угоди або минулих подій. Дані визначення активів у МСФЗ та GAAPUS за сутністю є однаковими та визначають дві основні характеристики активу: передбачають отримання в майбутньому економічних вигід та контрольовані суб'єктом господарювання ресурси.

У нормативних актах інших країн актив трактується як ресурс, майно чи засіб. Наприклад, у Естонії відсутнє визначення активу, а використовується термін «майно» під яким розуміють ресурси, що знаходяться у володінні особи, яка зобов'язана вести бухгалтерський облік. У Туркменістані застосовують поняття «активний капітал». Це є сукупність основних засобів, нематеріальних ресурсів (активів), фінансових інвестицій, матеріальних обігових коштів, засобів в поточних розрахунках і грошових коштів. У Вірменії, актив – це засіб, який контролюється підприємством як

результат здійснених операцій, від якого очікується надходження майбутніх економічних вигід.

В XXI ст. основним критерієм ефективності діяльності підприємства є зростання його ринкової вартості. У зв'язку з інфляційними процесами викривлюються показники вартості активів, які відображені у фінансовій звітності, що призводить до того, що вартість активів підприємства не відповідає їх дійсній вартості. Для розв'язання даної проблеми МСФЗ та вітчизняними стандартами бухгалтерського обліку передбачено поділ статей активу на монетарні та немонетарні. Виокремлення цих статей сприятиме достовірному визначенню вартості активів підприємства шляхом знаходження оптимальної комбінації їх оцінки.

В Україні за часів Київської Русі не було такого терміну як «актив». Однак використовували слова «майно», «власність», яка знаходилася у володінні держави, тобто князя. Обмін і торгівля викликало необхідність ведення обліку. Під впливом візантійської наукової думки в монастирях зародилися ідеї майбутньої української бухгалтерії. У монастирському господарстві застосовувався такий обліковий принцип, який привів до створення досить витонченої облікової техніки: за кожен майновий об'єкт відповідає певна особа або група осіб. Вже на той час комірники несли як матеріальну, так і кримінальну відповідальність відповідно до нестачі цінностей їх карали.

З початку XVI і до середини XVII ст. на території сучасної України панували ідеї італійської бухгалтерської школи. Важливим внеском в українську бухгалтерську термінологію стали праці Л. Пачолі та В. Котруллі, тому облік матеріальних цінностей був схожим. Внаслідок розвитку зовнішньої та внутрішньої торгівлі у Запорізькій Січі покращився бухгалтерський облік. Інвентарем називалися торговельні активи (майно), які підлягали щорічній перевірці. У Запорізькій Січі облік майна, доходів і видатків вели скарбник січового скарбу (шафар) та його апарат, до якого входили два шафари, два підшафарії та кантаржей (хранитель мір і ваг).

Книга обліку касових операцій і матеріальних цінностей велась окремо. Процес складання звіту кошовому отаманові та козацькій раді був завершальним етапом облікових робіт. Слід зазначити, що сьогодні термін «інвентар» має зовсім інше значення та в якості синоніма активу (майна) не використовується.

Сучасному поняттю “актив” на території України, як і у Західній Європі відповідали такі терміни, як майно, матеріальні цінності, інвентар, власність, наслідки цього можна прослідкувати, аналізуючи трактування активу сучасними вченими та науковцями. Наприклад, такі вчені як Науменко В.І., Мочерний С.В., Загородній А.Г., Коноплицький В.А. тлумачать даний термін як сукупність майна. Бутинець Ф.Ф., Галяпін Л.В., Редько А.Ю. як ресурси, які контролюються підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як можна очікувати, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому. Бабенко І.П., Новіков В.А. як власність себто сукупність речових благ, які складають власність держави, суспільства, підприємства, господарства, окремих осіб, сім’ї, роду та цілого народу.

Після Першої світової війни у 1918 р. ЦВК видав Основні положення обліку майна. У цей період з’являються різні новаторські пропозиції внаслідок яких стали відомі такі вчені як О.П. Рудановський, О.М. Галаган, Р.Я. Вейцман. З ними тісно співпрацював визначний український економіст М.І. Туган-Барановський.

Формування в Україні національної бухгалтерської школи відбувалось в невідривному зв’язку з російською, і лише з набуттям Україною незалежності, її розвиток став на самостійний шлях.

За короткий період часу в Україні сформувалась національна бухгалтерська школа, яку започаткував в свій час професор П.П. Німчинов. Сьогодні її продовжують професори, які розкривали питання сутності, ролі та значення активів в сучасних умовах господарювання – Ф.Ф. Бутинець, М.Г.

Чумаченко, О.М. Петрук, М.С. Пушкар, Г.Г. Рудюк, Н.М. Малюга та інші. Категорія «актив» розглядається у наукових працях з різних точок зору, що викликає суперечливість у теоретичних засадах бухгалтерському обліку.

У 90-хрр. ХХст. із встановленням незалежності України, переходом від планової економіки до ринкової, відбулися кардинальні зміни в бухгалтерському обліку. 3 квітня 1993р. було затверджене Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні № 250 (насьогодні втратив чинність), що передбачало групування всіх статей активу в три розділи.

В даний час у національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку 1, 2, 3 та Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому [9].

Класифікація активів у бухгалтерському обліку

Кожне підприємство має у розпорядженні певну кількість різноманітних активів, які необхідні для функціонування господарської діяльності суб'єктів господарювання. З метою розуміння їх ролі, впливу на фінансово-господарський стан та правильного відображення у звітності, необхідним є групування об'єктів за певними ознаками, тобто наявність класифікації, що забезпечить єдність підходу щодо застосування всіх елементів методу бухгалтерського обліку.

Окрім того класифікація необхідна для задоволення інформаційних потреб управлінського та облікового персоналу, учасників господарського процесу та інших зацікавлених осіб.

Існує така класифікація активів, яка відповідає цілям підприємства, наведена у табл.1.2.

Таблиця 1.2

Класифікаційні ознаки	Класифікаційні групи	
За формами функціонування	-	Матеріальні
	-	Нематеріальні
	-	Фінансові
За правом власності	-	Власні
	-	Лізингові
	-	Орендовані
За характером участі в господарському процесі	-	Необоротні
	-	Оборотні
	-	Витрати майбутніх періодів
За грошовою ознакою	-	Монетарні
	-	Немонетарні
За рівнем ліквідності	-	Абсолютно ліквідні
	-	Ліквідні
	-	Малоліквідні

Вже у XVII ст. майно, тобто актив поділяли на матеріальне та нематеріальне, що наведено у працях Гезеля. Матеріальні активи – це активи,

які мають матеріальну форму і до яких відносять: основні засоби (рах. 10), інші необоротні матеріальні активи (рах. 11), незавершені капітальні інвестиції (рах. 15), довгострокові біологічні активи (рах. 16), виробничі запаси сировини та матеріалів (рах. 20), МШП (рах.22) тощо.

Нематеріальні активи – це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, сутність яких полягає у володінні правами на об’єкти інтелектуальної власності, а також інші аналогічні права, визнані в порядку, встановленому відповідним законодавством, об’єктом права власності особи, можуть бути ідентифіковані (ототожені) й утримуються підприємством з метою використання протягом періоду, який більший за рік (або один операційний цикл, якщо він більший за рік) для виробництва, торгівлі та в адміністративних цілях або надання в оренду іншим особам [10, с. 8].

Існують такі основні групи нематеріальних активів при їх обліку [11]:

- 1) Права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище тощо).
- 2) Права користування майном (право користування земельною ділянкою, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо).
- 3) Права на комерційні позначення (права на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), комерційні(фірмові) найменування тощо, крім тих, витрати на придбання яких визнаються роялті).
- 4) Права на об’єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, компонування (топографії) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, у тому числі ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо).

- 5) Авторське право та суміжні з ними права (право на літературні, художні, музичні твори, комп'ютерні програми, програми для ЕОМ, компіляції бази даних виконання, фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення тощо). Долітературних, письмових творів наукового, технічного або іншого характеру належать також результати науково-дослідних, пошукових, дослідно-конструкторських, дослідно-технологічних робіт у формі звіту, документації, комплекти конструкторської і технологічної документації (первинні зразки) тощо.
- 6) Інші нематеріальні активи (право на провадження діяльності, використання економічних та інших привілеїв тощо).

Нематеріальні активи, як і основні засоби переносять свою вартість на витрати виробництва протягом строку їх функціонування шляхом нарахування амортизації за встановленими нормами.

Фінансові активи – група господарських засобів (активів) у формі готівкових коштів та інших фінансових інструментів, які належать підприємству. До них належить: готівкові кошти в національній та іноземній валютах, фінансові інвестиції підприємства в цінні папери та статутні капітали інших підприємств, дебіторська заборгованість різних фізичних і юридичних осіб перед конкретним підприємством за відвантажену їм продукцію, товари чи надані послуги. Фінансові інвестиції та дебіторська заборгованість можуть бути довгостроковими (з терміном повернення понад рік) і поточними (з терміном повернення до року).

Класифікація активів за правом власності важлива для цілей бухгалтерського обліку, оскільки впливає на облікове відображення активів. Зокрема, активи, що належать підприємству на правах власності відображається на балансових рахунках, а орендовані активи – на позабалансових, а активи, що взяті в фінансову оренду підприємство може

ними розпоряджатися, проте його власністю вони стануть лише після повної оплати вартості таких активів [12, с. 53].

Активу по-різному беруть участь у господарському процесі та мають різну швидкість обороту. Внаслідок цього господарські засоби групуються на: оборотні; необоротні; витрати майбутніх періодів.

Поділ активів на необоротні й оборотні прийшло в практику бухгалтерського обліку через судову сферу наприкінці XIX або початку XX ст. Вперше зазначені терміни з'явилися, поза всяким сумнівом, в Англії, у судових звітах, попавши туди з економічної літератури того часу. Основна причина, яка спонукала економістів та бухгалтерів того часу на поділ активів складається в можливості оцінки на підставі цього ліквідності господарюючого суб'єкта.

Насьогодні критерієм поділу є термін експлуатації. Відповідно до НП(С)БО 1, оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу. До них відносять: грошові кошти, запаси, дебіторська заборгованість.

Необоротні активи – це сукупність майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності підприємства. Як правило, до них належать засоби тривалістю використання більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Виходячи з Плану рахунків бухгалтерського обліку розрізняють такі види необоротних активів: основні засоби (рах. 10), інші необоротні матеріальні активи (рах. 11), нематеріальні активи (рах. 12), довгострокові фінансові інвестиції (рах. 14), капітальні інвестиції (рах. 15), довгострокові біологічні активи (рах. 16), відстрочені податкові активи (рах. 17), довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи (рах. 18).

Витратами майбутніх періодів є певні активи, як правило, нематеріального характеру, корисність яких закінчиться в найближчому

майбутньому (авансовані орендні платежі, страхові поліси, передплата за періодичні видання тощо).

Враховуючи інформаційні потреби власників підприємства, запропоновано класифікацію активів за грошовою ознакою, що дозволить достовірно та точно визначити вартість монетарних та немонетарних активів суб'єктів господарювання. Даний поділ спрямований на підвищення інвестиційної привабливості. До монетарних активів відносять грошові кошти та їх еквіваленти, інші активи, які мають бути отримані у фіксованій або визначеній сумі грошей – дебіторська заборгованість. Відповідно до немонетарних належать основні засоби, нематеріальні активи, запаси, витрати майбутніх періодів.

Ліквідність активів підприємства – це ступінь можливості конвертування їх у грошову форму з метою своєчасного забезпечення платежів підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. До абсолютно ліквідних відносять кошти та їх еквіваленти у національній та іноземній валюті. До ліквідних активів належать поточні фінансові вкладення, дебіторська заборгованість, виробничі запаси, готова продукція, товари. До мало ліквідних: основні засоби, незавершене будівництво, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, витрати майбутніх періодів.

Поняття ліквідності активів широко використовують при оцінці фінансового стану підприємства та фінансовому аналізі. Форма балансу підприємств в Україні, де відображаються активи, побудована за ступенем зростання ліквідності.

Розглянута класифікація активів підприємства за різними ознаками характеризує передусім їх склад, структуру, а також їх розміщення, тобто вказує на те, куди і в що їх вкладено. Всебічна інформація про активи, представлені в класифікації, є важливим об'єктом бухгалтерського обліку й економічного аналізу, оскільки показує, куди і в що було вкладено кошти підприємства [13, с. 21].

Характеристика рахунків з обліку активів

На підприємстві ведення рахунків необхідне для відображення інформації про наявність і рух активів, зобов'язань, капіталу, а також реєстрації та групування фактів господарської діяльності способом подвійного запису. У Плані рахунків бухгалтерського обліку зазначені коди (номери) й найменування синтетичних рахунків (узагальнюючих – рахунків першого порядку) та субрахунків (рахунків другого порядку). У ньому наведені 0-9 класів, які мають конкретне призначення і забезпечують облік і накопичення економічної інформації для потреб зовнішніх та внутрішніх користувачів [14].

Облік активів відображають 3 класи, а саме: необоротні активи; запаси; кошти, розрахунки та інші активи. За формою бухгалтерський рахунок – це таблиця, лівий бік якої називається «дебет», правий – «кредит». Дебетова частина активних рахунків використовується для відображення збільшення сум по них, тоді як кредитова частина цих рахунків застосовується виключно для відображення витрачання коштів.

Відповідно до Плану рахунків на рахунках першого класу з відповідним веденням аналітичного обліку узагальнюється інформація про наявність і рух необоротних активів, належних підприємству на праві власності, господарського відання, оперативного управління, отриманих у фінансовий лізинг, у довірче управління чи за договором оренди цілісного майнового комплексу. До них відносять: рахунок 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 12 «Нематеріальні активи», 13 «Знос необоротних активів», 14 «Довгострокові фінансові інвестиції», 15 «Капітальні інвестиції», 16 «Довгострокові біологічні активи», 17

«Відстрочені податкові активи», 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», 19 «Гудвіл».

Згідно П(С)БО 7, основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисної експлуатації яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [15]. Вартісним критерієм віднесення активів до основних засобів відповідно до ПКУ є їх вартість більше 6000 гривень. Надходження основних засобів на баланс підприємства обліковуються за первісною вартістю, а їх вибуття після певного періоду експлуатації відображається у балансі за залишковою вартістю. Згідно Плану рахунків десятий рахунок включає такі субрахунки: інвестиційна нерухомість (власні чи орендовані на умовах фінансової оренди земельні ділянки, будівлі, споруди, утримувані для здавання в оренду чи збільшення власного капіталу), земельні ділянки (не нараховується амортизація), капітальні витрати на поліпшення земель (витрати на меліоративні та іригаційні роботи, антиерозійні заходи), будинки та споруди (перші призначені для праці, життя, обслуговування населення й зберігання матеріальних цінностей, а другі – для здійснення процесу виробництва), машини та обладнання, транспортні засоби (автотранспорт, судна, залізничний транспорт, апарати літальні, повітряні, космічні, велосипедний транспорт, електротранспорт виробничий безрейковий), інструменти, прилади та інвентар, тварини, багаторічні насадження (які не пов'язані зі сільськогосподарською діяльністю), інші основні засоби.

Матеріальні необоротні активи, окрім основних засобів включають також інші необоротні матеріальні активи. За дебетом рахунку 11 відображається надходження активів на підприємство (за первісною вартістю); сума витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта; сума дооцінки. За кредитом – вибуття внаслідок продажу, безоплатної передачі або

невідповідності критеріям визнання активом, а також у разі часткової ліквідації об'єкта та суми його уцінки. У податковому обліку амортизація по даному рахунку нараховується за виключенням бібліотечних фондів, малоцінних необоротних матеріальних активів та природних ресурсів.

По рахунку 11 «Інші необоротні матеріальні активи» ведуться наступні субрахунки:

- бібліотечні фонди (одиницею обліку є примірник – кожна окрема одиниця книги; формою сумарного обліку є книга, що містить відомості про надходження і вибуття з фонду);
- малоцінні необоротні матеріальні активи (предмети, строк корисного використання яких більший за один рік, зокрема спеціальних інструментів, пристосувань, змінного обладнання, спеціального одягу тощо, вартісна межа – менше 6000 гривень);
- тимчасові (нетитульні) споруди (дрібні об'єкти допоміжного характеру, які використовуються для потреб будівництва і не включені до титулу. Їх вартість погашається шляхом нарахування зносу);
- природні ресурси (при добуванні перетворюються на матеріальні запаси);
- інвентарна тара (не передається споживачам, а залишається на балансі підприємства з терміном використання більший за один рік);
- предмети прокату (об'єкти, що передаються громадянам у строкове платне користування з метою використання для побутових невиробничих потреб. Прокат оформляється документами суворого обліку за формою ПОП1 та ПОП2);
- інші необоротні матеріальні активи (вартість завершених капітальних інвестицій в об'єкти операційної оренди – модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо).

Для обліку нематеріальних активів застосовується відповідний (активний) рахунок 12 «Нематеріальні активи», за дебетом якого відбувається їх придбання або одержання у сумі первісної вартості та їх дооцінка.

Досить часто керівники та бухгалтера схильні плутати нематеріальний актив та матеріальний, а саме право на об'єкт інтелектуальної власності і матеріальний носій. Наприклад, не є тотожним право на використання комп'ютерної програми (нематеріальний актив) і диск із цією програмою (матеріальний актив). Балансовою вартістю нематеріальних активів слід вважати залишкову вартість, як і при основних засобах.

В бухгалтерському обліку нематеріальні активи, придбані шляхом розробки, відображаються в балансі, якщо в майбутньому при їх експлуатації підприємство буде мати економічні вигоди, технічну можливість для доведення їх до стану, придатного для використання.

А також у підприємства повинні бути документи, які підтверджують вартість витрат, понесених на їх розробку. В іншому разі витрати підприємства, понесені при його виготовленні, не будуть формувати первісної вартості нематеріального активу.

Синтетичний облік амортизації необоротних активів ведеться на рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», що входить до 1 класу. Даний рахунок є за своєю суттю пасивним контрактивним, тобто за кредитом відображається нарахування амортизації та індексації зносу, а за дебетом – його списання, яке може відбуватися в результаті: вибуття необоротних активів у зв'язку з їх реалізацією; внеску в статутний капітал інших підприємств; при безкоштовній передачі; при ліквідації; при списанні у зв'язку з нестачею чи псуванням. Однак знос необоротних активів знаходиться у балансі в активі, а саме за мінусовою сумою. Об'єктом амортизації є вартість основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів, окрім

земельних ділянок, бібліотечних фондів, малоцінних необоротних матеріальних активів, природних ресурсів.

Знос – це поступова втрата фізичних і моральних якостей, а внаслідок цього й вартості у процесі виробництва (загальна сума амортизаційних відрахувань). Відповідно до П(С)БО 7, амортизація – систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [15]. Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основних засобів став придатним для використання, і припиняється, починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття такого активу.

Рахунок 13 має субрахунки такі:

- 131 «Знос основних засобів» (інформація про суму зносу активів, облік яких ведеться на рахунку 10, окрім 100 «Інвестиційна нерухомість», по якому нараховують амортизацію на окремому субрахунку зносу, та 101 «Земельні ділянки»);
- 132 «Знос інших необоротних матеріальних активів» (не нараховується амортизація тільки по 111, 112 та 114 субрахунках)
- 133 «Накопичена амортизація нематеріальних активів» (строк їх амортизації не повинен перевищувати 20 років);
- 134 «Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів» (тільки по субрахунках 162 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю» та 164 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю», тому що тільки від первісної вартості ми віднімаємо знос і записуємо в балансі)
- 135 «Знос інвестиційної нерухомості» (виділяється окремо, оскільки існують різні методи оцінки інвестиційної нерухомості як за справедливою вартістю, так і за первісною, зменшеної на

суму нарахованої амортизації з урахуванням втрат від зменшення корисності та вигід від її відновлення).

Нарахування амортизації здійснюється протягом терміну корисного використання об'єкта, який встановлюється підприємством самостійно. Нарахування амортизації проводиться щомісячно [17, с. 77].

Нарахування зносу необоротних активів оформляється такими записами: по дебету 23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності», а по кредиту 13 рахунок.

Довгострокові фінансові інвестиції – активи, які передані підприємством іншим суб'єктам господарювання з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або отримання інших вигод для інвестора, на період понад один рік, а також всі інвестиції, які не можуть бути вільнореалізовані в будь-який момент. Для обліку довгострокових фінансових інвестицій у бухгалтерському обліку передбачено рахунок 14, що має такі субрахунки: 141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі»; 142 «Інші інвестиції пов'язаним сторонам»; 143 «Інвестиції непов'язаним сторонам». Групування інформації на рахунку 14 відбувається за такими критеріями як пов'язаність сторін та метод обліку інвестицій.

На субрахунку 141 відображаються інвестиції, які направлені в дочірні, асоційовані, спільні підприємства, у яких інвестор має суттєвий вплив на підприємство і володіє блокувальним пакетом акцій (понад 25%) або контрольним пакетом акцій (понад 50 %). Дані інвестиції обліковуються за методом участі в капіталі.

На субрахунку 142 зазначаються інвестиції, які направлені в дочірні, асоційовані, спільні підприємства, але обліковуються вони за справедливою вартістю, а облігації – за амортизованою собівартістю.

На субрахунку 143 вказуються інвестиції, коли інвестор не має суттєвого впливу на інвестоване підприємство (недостатність частки

інвестора в капіталі). Сюди не належать дочірні, асоційовані або спільні підприємства. Дані інвестиції обліковуються за собівартістю (якщо це пайові цінні папери – акції, не призначені для продажу) або за амортизованою собівартістю (якщо це боргові цінні папери – довгострокові векселі і облігації) [16, с. 79].

Капітальними інвестиціями є операції з вкладання грошових і матеріальних ресурсів у будівництво та придбання основних засобів, інших необоротних матеріальних, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів. План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція про його застосування передбачають здійснювати облік капітальних інвестицій на рахунку 15 «Капітальні інвестиції». За дебетом даного рахунку відображається збільшення понесених витрат на придбання чи створення необоротних активів, за кредитом – їхнє зменшення (введення в дію, прийняття в експлуатацію придбаних або створених активів тощо). Рахунок 15 поділяється на такі субрахунки:

- 151 «Капітальне будівництво» (визначаються витрати на будівництво, що здійснюється як господарським, так і підрядним способами, а також облік устаткування, що підлягає монтажу в процесі будівництва та авансові платежі для фінансування будівництва);
- 152 «Придбання (виготовлення) основних засобів» (облік витрат на придбання або виготовлення власними силами основних засобів, окрім об'єктів будівництва та основного стада);
- 153 «Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів»;
- 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів»;
- 155 «Придбання (виращування) довгострокових біологічних активів» (облік витрат на придбання чи виращування об'єктів, які знаходяться на рахунку 16, у тому числі на виращування незрілих довгострокових біологічних активів, та формування

основного стада робочої і продуктивної худоби, крім тварин, які обліковуються на рахунку 21).

Довгострокові біологічні активи є складовою необоротних активів. Довгострокові біологічні активи (ДБА) – це біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та додаткові біологічні активи або в інший спосіб приносити економічні вигоди протягом періоду, що перевищує 12 місяців (або операційний цикл, якщо він більше за 12 місяців), окрім тварин на вирощуванні та відгодівлі.

Довгострокові біологічні активи відображаються на рахунку 16, який призначений для відображення інформації про забезпечення і рух власних або отриманих на умовах фінансової оренди ДБА тваринництва та рослинництва за двома видами вартості: первісною та справедливою. Рахунок 16 поділяється на такі субрахунки:

- 161 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю» (багаторічні насадження – сади, дерева в лісі, виноградники, ягідники, які оцінені за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу, не амортизуються);
- 162 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю» (багаторічні насадження, які обліковуються за первісною вартістю на суму зменшеної амортизації з урахуванням втрат від зменшення корисності);
- 163 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю» (доросла продуктивна худоба – корови, кабани-плідники, конематки, жеребці тощота робоча худоба – воли, кобили, мерини);
- 164 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю» (доросла продуктивна та робоча худоба);

- 165 «Незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінюються за справедливою вартістю» (молоді насадження до початку плодоношення, які оцінені за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу);
- 166 «Незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінюються за первісною вартістю» (молоді насадження до початку плодоношення, вони оцінюються за первісною вартістю).

На рахунку 17 «Відстрочені податкові активи» відображаються суми податку на прибуток, що підлягають відшкодуванню в наступних звітних періодах внаслідок: 1) тимчасової різниці між балансовою оцінкою активів або зобов'язань та податковою базою оцінки активів або зобов'язань; 2) перенесення податкових збитків, не використаних для зменшення податку на прибуток у звітному періоді.

За дебетом рахунка 17 у кореспонденції з кредитом субрахунка 641 відображається сума перевищення податку на прибуток, що підлягає сплаті в поточному звітному періоді, над витратами, пов'язаними з нарахуванням податку на прибуток у поточному звітному періоді.

За кредитом рахунка 17 у кореспонденції з дебетом субрахунка 981 - зменшення відстрочених податкових активів за рахунок витрат, пов'язаних з нарахуванням податку на прибуток у поточному звітному періоді.

Довгострокова дебіторська заборгованість – заборгованість підприємству інших підприємств, різних юридичних і фізичних осіб, яка буде погашена після 12 місяців з дня виникнення заборгованості. Бухгалтерський облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» з відповідними субрахунками:

- 181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду» (чисті інвестиції, а саме сума інвестицій, зменшена на суму амортизаційних відрахувань орендодавця у фінансову оренду, визначені згідно П(С)БО 14 «Оренда»);

- 182 «Довгострокові векселі одержані» (облік векселів, одержаних на забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості);
- 183 «Інша дебіторська заборгованість» (відображаються розрахунки з працівниками за виданими довгостроковими позиками тощо, інші види розрахунків);
- 184 «Інші необоротні активи» (грошові кошти, а також інші активи, які безпосередньо не можуть бути відображені на інших рахунках обліку необоротних активів).

Відповідно до ПКУ, гудвіл (вартість ділової репутації) – нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає в результаті використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо. Гудвіл відображається на рахунку 19, який має певні субрахунки:

- 191 «Гудвіл при придбанні» – за дебетом відображається вартість гудвілу, що виникає при придбанні іншого підприємства, за кредитом — втрати від зменшення корисності гудвілу і сума списаного гудвілу;
- 193 «Гудвіл при приватизації (корпоратизації)» – за дебетом підприємства державного, комунального секторів економіки відображають гудвіл, який переданоу приватну або змішану власність фізичним або юридичним особам, за кредитом – суму списаного гудвілу [18, с. 76].

По гудвілу амортизація не нараховується. При придбанні підприємства та відображенні позитивного гудвілу: Дт 191 Кт 685. Втрати від зменшення корисності (щорічно або частіше, якщо події чи зміни обставин свідчать про можливість зменшення його корисності): Дт 972 Кт 191.

Запаси є важливим елементом діяльності підприємства і займають значну частину серед його активів (оборотних). Оцінка запасів в бухгалтерському обліку здійснюється на трьох етапах:

- при оприбуткуванні запасів (залежно від джерел надходження) – за первісною вартістю, за виробничою собівартістю, справедливою та балансовою вартістю переданих запасів;
- при вибутті - за одним із таких методів: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; за методом ФІФО; нормативних затрат; ціни продажу;
- на дату балансу – за первісною вартістю або чистою вартістю реалізації (якщо ціна запасів знизилася, вони зіпсовані, застарілі або іншим чином втратили первинну очікувану економічну вигоду).

Для відображення запасів Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачено другий клас «Запаси». Він містить такі рахунки, за дебетом яких відображається надходження запасів на підприємство, їх дооцінка, за кредитом – витрачання на виробництво, у переробку, відпуск на сторону, уцінка: 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28.

Сальдо рахунків, що використовуються для обліку запасів, відображається в другому розділі активу балансу. Матеріальні цінності, які не належать підприємству, а тимчасово зберігаються на ньому, відображаються на позабалансовому рахунку 02 «Активи на відповідальному зберіганні».

Для відображення інформації про наявність і рух виробничих запасів призначено рахунок 20 «Виробничі запаси», який має відповідні субрахунки:

- 201 «Сировина і матеріали» (сировина та основні матеріали, які входять до складу продукції, що виготовляється; використовуються підрядними будівельними організаціями; допоміжні матеріали для виготовлення продукції або для господарських потреб, технічних цілей);
- 202 «Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби» (для комплектування продукції, що випускається; будівельні

конструкції та вироби – дерев'яні, залізобетонні, металеві тощо; комплектуючі вироби для проведення наукових (експериментальних) робіт);

- 203 «Паливо» (паливо, що купується чи заготовляється для технологічних потреб виробництва, експлуатації транспортних засобів, а також для вироблення енергії та опалення будівель; оплачені талони на нафтопродукти і газ);
- 204 «Тара й тарні матеріали» (усі види тари, крім тари, яка використовується як господарський інвентар, а також матеріали й деталі, які використовують для виготовлення тари і її ремонту – деталі для збирання ящиків, бочкова клепка тощо);
- 205 «Будівельні матеріали»;
- 206 «Матеріали, передані в переробку» (матеріали, передані в переробку на сторону та які надалі включаються до складу собівартості отриманих з них виробів. Затрати на переробку матеріалів, які оплачуються стороннім організаціям, відображаються безпосередньо за дебетом рахунків, на яких ведеться облік виробів, щоотримані з переробки);
- 207 «Запасні частини» (придбані чи виготовлені запасні частини, готові деталі, вузли, агрегати, які використовуються для проведення ремонтів, заміни зношених частин машин, обладнання, транспортних засобів, інструменту, а також автомобільних шин у запасі та обороті; обмінний фонд повнокомплектних машин, устаткування, двигунів, вузлів, агрегатів, що створюються в ремонтних підрозділах підприємств, на ремонтних підприємствах);
- 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення» (мінеральні добрива, отрутохімікати для боротьби зі шкідниками й хворобами сільськогосподарських культур, біопрепарати, медикаменти, хімікати, що використовуються для боротьби з

хворобами сільськогосподарських тварин; саджанці, насіння й корми (покупні й власного вирощування), що використовуються для висаджування, посіву та відгодівлі тварин безпосередньо в господарстві);

- 209 «Інші матеріали» (бланки суворогообліку (за вартістю придбання), відходи виробництва (обрубка, обрізка, стружка тощо), невиправний брак, матеріали, одержані від ліквідації основних засобів, які не можуть бути використані за своїм прямим призначенням, або як паливо, або запасні частини на цьому підприємстві (металобрухт, утиль), зношені шини, попутна продукція тощо).

Допоточних відносяться біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію і додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні та відгодівлі[19].

Для обліку поточних біологічних активів призначений рахунок 21, за дебетом якого записують надходження поточних біологічних активів та приріст живої маси молодняку тварин, за кредитом – вибуття поточних біологічних активів на переробку, продаж, унаслідок безоплатної передачі тощо.

Рахунок 21 має певні субрахунки:

- 211 «Поточні біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю» (зернові, технічні, овочеві та інші культури тощо);
- 212 «Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю» (тварини, що перебувають на вирощуванні та відгодівлі, птиця, звірі, кролі, сім'ї бджолі, а також худоби, вибракуваної з основного стада й реалізованої без ставлення на відгодівлю);

- 213 «Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю» (справедливу вартість достовірно неможливо визначити, унаслідок чого оцінюються за первісною вартістю).

До малоцінних і швидкозношуваних предметів (МШП) належать засоби праці терміном використання не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він триває більше одного року, та відносно невеликої вартості (менше 6000 грн.), а саме: інструменти і пристрої загального користування, спеціальні інструменти та пристрої, змінне обладнання, виробничий, господарський інвентар, спеціальний одяг, взуття і запобіжні пристрої тощо.

Облік МШП ведеться на однойменному активному рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети». За дебетом рахунку 22 відображаються за первісною вартістю придбані (отримані) або виготовлені малоцінні та швидкозношувані предмети, за кредитом - за обліковою вартістю відпуск МШП в експлуатацію із списанням на рахунки обліку витрат, а також списання нестач і втрат від псування таких предметів. При поверненні на склад з експлуатації таких предметів, що придатні для подальшого використання, вони оприбутковуються за дебетом рахунку 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети" та кредитом рахунку 71 "Інший операційний дохід".

Для відображення інформації про витрати на виготовлення продукції (робіт, послуг) використовується рахунок 23 «Виробництво». За дебетом рахунку відображаються збільшення складу виробничої собівартості готової продукції: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, змінні та постійні розподілені загально-виробничі витрати, а також втрати від браку продукції з технологічних причин. За кредитом – собівартість випущеної з виробництва готової продукції (виконаних робіт, послуг), собівартість остаточного браку, вартість одержаних у процесі виробництва зворотніх відходів, нестачі незавершеного виробництва та інші

списання, на які зменшується витрати і собівартість випущеної продукції. Сальдо (залишок) на рахунку 23 відображає собівартість незавершеноговиробництва, напівфабрикати власного виробництва на початок та кінець звітного періоду.

Синтетичний облік втрат від браку здійснюється на рахунку 24 «Брак у виробництві». По дебету даного рахунку відображається вартість виявленого браку і витрати на його виправлення, а по кредиту – відшкодування втрат від браку і їх списання.

Порядок списання і втрат від браку залежить від:

- місця виявлення дефекту (внутрішній брак – виявлений у процесі виробництва; зовнішній – у споживача і пред’явлений для відшкодування збитків);
- виду браку (виправний; невиправний – не може бути виправленим або його економічно недоцільно виправляти);
- можливості встановлення особи, яка допустила брак.

Напівфабрикат – це окремий продукт переділів, цехів, виробництв, який повинен пройти ще одну чи кілька технічних фаз обробки, перш ніж стати готовою продукцією, але для даної фази або стадії є закінчений.

Облік напівфабрикатів власного виробництва на окремому рахунку ведуть підприємства, у яких напівфабрикати, крім використання у виробництві, реалізуються на сторону як готова продукція. Для обліку напівфабрикатів на складах, їх руху на підприємстві та передачі на сторону використовують рахунок 25 "Напівфабрикати". За дебетом рахунку 25 відображають надходження напівфабрикатів з виробництва (з кредиту рахунку 23 "Виробництво"), за кредитом рахунку 25 показують списання напівфабрикатів у виробництво (дебет рахунку 23).

Уцінку напівфабрикатів списують у дебет субрахунку 946 "Втрати від знецінення запасів", а нестачу - у дебет субрахунку 947 "Нестачі і втрати від псування цінностей" з кредиту рахунку 25.

Готова продукція – це вироби, які пройшли всі стадії технологічної обробки, випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками, відповідають технічним умовам і стандартам. Згідно з П(С)БО 9, готова продукція включається до складу запасів і її виробнича собівартість визначається одним із методів обліку запасів. В бухгалтерському балансі готову продукцію відображають за фактичною виробничою собівартістю. Оприбуткування готової продукції на склад здійснюється за обліковою ціною протягом місяця. Вкінці місяця всі витрати пов'язані з виготовленням продукції нараховуються і визначається фактична собівартість. Якщо фактична собівартість більша, ніж облікові ціни, то здійснені перевитрати. Якщо навпаки, то досягнуто економії.

Для обліку готової продукції призначений синтетичний рахунок 26 «Готова продукція». За дебетом рахунку відображається збільшення готової продукції на складі за фактичною виробничою собівартістю або за нормативною вартістю, за кредитом – зменшення (відвантаження, відпуск продукції покупцям). На суму оприбуткування за обліковими цінами здійснюють запис: Дт 26 Кт 23; на суму відхилень фактичної собівартості від облікової (перевитрати): Дт 26 Кт 23; на суму економії

Дт 26 Кт 23

 [20, с. 410].

Продукція сільськогосподарського виробництва – це продукція, щоотримана від різних галузей: рослинництва, тваринництва, промислових виробництв.

Для обліку продукції сільськогосподарського виробництва використовують рахунок 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва». У дебет цього рахунка записується оприбуткована продукція власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, а в кредит - списання для продажу, невиробничого споживання (видачі й продажу працівникам, передачі для соціальної сфери (дитячі садки, школи, їдальні), споживання у якості кормів, насіння та посадкових матеріалів призначених для висіву тощо). Сільськогосподарська продукція

оприбутковується за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу.

Товарами є матеріальні цінності, які придбані (отримані) і утримуються підприємством з метою подальшого продажу. Товари формують запаси торговельних підприємств.

Обліктварно-матеріальних цінностей ведеться на рахунку 28 «Товари». В основному цей рахунок використовують збутові, торгові та заготівельні підприємства й організації, а також підприємства громадського харчування і він є активним.

На промислових та інших виробничих підприємствах рахунок 28 "Товари" застосовується для обліку будь-яких виробів, матеріалів, продуктів, які спеціально придбані для продажу, або тоді, коли вартість матеріальних цінностей, що придбані для комплектування на промислових підприємствах, не включається до собівартості готової продукції, що виробляється на цьому підприємстві, а підлягає відшкодуванню покупцями окремо.

Постачальницькі, збутові, торгові підприємства та організації на рахунку 28 "Товари" ведуть облік також покупної тари і тари власного виробництва, крім інвентарної тари, що служить для виробничих чи господарських потреб.

Рахунок 28 має шість субрахунків, а саме:

- 281 «Товари на складі» (товари, які знаходяться на оптових чи розподільчих базах, складах, овочесховищах, морозильниках);
- 282 «Товари в торгівлі» (товари, що знаходяться в магазинах, кіосках, у буфетах підприємств громадського харчування тощо);
- 283 «Товари на комісії» (товари, які знаходяться у комісіонера – торговельне підприємство, яке бере на себе зобов'язання реалізувати прийнятий на комісію товар, згідно договору комісії укладеного з комітентом – фізична особа, яка здає товар на комісію);

- 284 «Тара під товарами» (тут обліковують пластмасові ящики під напоями у склопосуді, картонні ящики, що містять пакети (упакування) харчових продуктів, мішки (тканинні і паперові) та бочки під харчовими продуктами тощо, крім скляного посуду, який обліковується на рахунку 281 або 282. Торгові підприємства можуть вести облік тари за середніми обліковими цінами, що їх встановлює керівництво підприємства за видами (групами) тари і цінами на тару. Різниця між цінами придбання та середніми обліковими цінами на тару відноситься на субрахунок 285 «Торгова націнка»);
- 285 «Торгова націнка» (є контрактивним пасивним регулюючим субрахунком, за кредитом – збільшення суми торгових націнок, а за дебетом – зменшення. Торгова націнка – це різниця між покупною та продажною вартістю товарів, встановлюється для покриття всіх витрат продавця і дозволяє виплачувати податки і отримувати прибуток);
- 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу» (амортизація не нараховується).

У процесі діяльності будь-якого підприємства виникають ситуації, у яких потрібне використання наявних грошових коштів для проведення негайних розрахунків із клієнтами, для оплати деяких витрат, для виплати заробітної плати персоналу й таке інше.

Грошові кошти обліковуються на рахунках класу 3 «Кошти, розрахунки та інші активи». Вони знаходять своє відображення у другому розділі активу Балансу «Оборотні активи», у статті «Грошові кошти та їх еквіваленти».

Не включаються до складу грошових коштів гроші, які обмежені у використанні протягом поточного періоду, вони відображаються у складі інших необоротних активів.

Кошти в іноземній валюті та розрахунки іноземною валютою на рахунках класу 3 «Кошти, розрахунки та інші активи» обліковуються в гривнях у сумі, яка визначається шляхом перерахунку іноземної валюти за курсом Національного банку України на дату здійснення грошової операції.

Готівка — грошові знаки національної валюти України — банкноти і монети, в тому числі обігові, пам'ятні та ювілейні монети, які є дійсними платіжними засобами. Узагальнена інформація про наявність і рух грошових коштів у касі підприємства відображається на рахунку 30 «Готівка», що має такі субрахунки:

- 301 «Готівка в національній валюті»;
- 302 «Готівка в іноземній валюті».

Окрім того існують такі субрахунки як «Готівка в національній валюті в операційній касі» та «Готівка в іноземній валюті в операційній касі», вони використовуються для підприємств, де є операційні каси (продаж квитків, оплата послуг зв'язку, обмін валюти тощо).

Для зберігання коштів і здійснення всіх видів розрахункових, кредитних і касових операцій юридичним особам — суб'єктам підприємницької діяльності, незалежно від форм власності, а також фізичним особам банки відкривають рахунки. Для обліку операцій на поточному, валютному та інших рахунках в банку використовується рахунок 31 «Рахунки в банках». Рахунок 31 має відповідні субрахунки:

- 311 «Поточні рахунки в національній валюті»
- 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті» (готівкову іноземну валюту використовують на цілі, на які вона отримана, не пізніше ніж за десять робочих днів після дня її зарахування на поточний рахунок. Якщо недотримано строків, то валюта продається на міжбанківському валютному ринку України);
- 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті»
- 314 «Інші рахунки в банку в іноземній валюті»

- 315 «Спеціальні рахунки в національній валюті» (облік коштів на рахунку у системі електронного адміністрування податку на додану вартість, відкритому платнику податку в Казначействі, а також на інших спеціальних рахунках, відкритих у банку або органі Казначейства відповідно до законодавства);
- 316 «Спеціальні рахунки в іноземній валюті» (облік коштів в іноземній валюті, що підлягають розподілу або додатковому попередньому контролю, у тому числі сум коштів в іноземній валюті, що підлягають обов'язковому продажу відповідно до законодавства) [14].

Для підприємств за дебетом рахунку 31 відображається надходження грошових коштів– це може бути: виручка від реалізації товарів, робіт, послуг, від реалізації інших активів; погашення дебіторської заборгованості, одержані кредити, надходження коштів цільового фінансування. За кредитом – списання коштів з рахунків у банку, яке може бути пов'язане з: оплатою постачальникам за отриману сировину, матеріали та інші оборотні та необоротні активи, погашення кредитів. Для банків зарахування грошових коштів від покупців на поточні рахунки здійснюється по кредиту, а списання – по дебету.

Аналітичний облік операцій на рахунку 31 здійснюється згідно з виписками банків, які є регістрами.

Облік грошових коштів в дорозі, грошових документів та електронних грошей відображається на рахунку 33 «Інші кошти».

Цей рахунок активний і поділяється на п'ять субрахунків:

- 331 «Грошові документи в національній валюті» (облік грошових документів за їх номінальною вартістю, які зберігаються в касі підприємства: векселі, облігації і грошові білети, поштові марки, проїзні квитки, путівки у будинки і табори відпочинку тощо);
- 332 «Грошові документи в іноземній валюті»;

- 333 «Грошові кошти в дорозі в національній валюті» (виручка, одержана підприємством за послуги, виконані роботи або реалізовану продукцію, внесена у касу банку або поштового відділення для зарахування на поточний рахунок);
- 334 «Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті» (іноземна валюта списана з поточного валютного рахунка для продажу на міжбанківському валютному ринку);
- 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» (операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України та правил використання електронних грошей, узгоджених з Національним банком України, окрім наперед оплачених карток одноцільового використання: дисконтні картки торговців, картки автозаправних станцій, квитки для проїзду в міському транспорті тощо, які приймаються як засіб платежу виключно їх емітентами) [14].

На рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» відображаються зобов'язання покупців, замовників та інших дебіторів, забезпечені акцептованими дооплати переказними векселями або виданими простими векселями в рахунок оплати одержаних товарів, виконаних робіт або наданих послуг. Цей рахунок є активним, балансовим, має такі субрахунки:

- 341 «Короткострокові векселі, одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті».

Векселі одержані відображаються у поточному обліку за номінальною вартістю.

До поточних фінансових інвестицій належать короткострокові інвестиції з терміном утримання менше року, які можна вільно реалізувати (акції, облігації, сертифікати, казначейські зобов'язання, а також депозитні вклади на рахунках в установах банку з метою одержання відсотків).

Еквіваленти грошових коштів – короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком коливань вартості. Як правило, інвестиція розглядається як еквівалент грошових коштів у тому випадку, якщо вона має термін погашення до трьох місяців з дати придбання.

Для обліку короткострокових інвестицій використовується рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції», що має такі субрахунки:

- 351 «Еквіваленти грошових коштів» (вартість відображається в балансі у складі статті «Грошові кошти та їх еквіваленти»);
- 352 «Інші поточні фінансові інвестиції».

Після відвантаження готової продукції, товарів покупцю, передачі виконаних робіт і послуг замовнику процес реалізації переміщається в сферу розрахунків, при якій може виникати дебіторська заборгованість.

Для обліку дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги Планом рахунків передбачено рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який має такі субрахунки:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» (облік розрахунків з покупцями та замовниками, що перебувають на митній території України);
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» (облік розрахунків з іноземними покупцями та замовниками з експортних операцій);
- 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ» (облік операцій з учасниками промислово-фінансових груп);
- 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням» (розрахунки за гарантійним забезпеченням, пов'язаним зі здійсненням операцій з деривативами).

За дебетом рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками" відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори

(обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів, за кредитом - сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображається в другому розділі активу балансу в складі оборотних активів, воно може бути як дебетове, так і кредитове. На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться в гривнях та іноземній валюті, обумовленій договором [21, с. 273].

Облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами ведеться на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами» він має такі субрахунки:

- 371 «Розрахунки за виданими авансами» (сума авансів, наданих іншим підприємствам – будівельним, науково-дослідним, юридичним, аудиторським, які вимагають часткової оплати – врахунок майбутніх поставок продукції, робіт, послуг);
- 372 «Розрахунки з підзвітними особами» (видані аванси для працівників підприємства на службове відрядження або на господарські потреби – придбання товарно-матеріальних цінностей. Сальдо субрахунку може бути як дебетовим, так і кредитовим);
- 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» (обліковуються нараховані дивіденди, відсотки, роялті від інвестиційної чи фінансової діяльності. Дивіденди, роялті у грошовій формі чи у вигляді цінних паперів не є об'єктом оподаткування ПДВ. Якщо дивіденди виплачуються у товарній формі, то оподатковуються ПДВ);
- 374 «Розрахунки за претензіями» (можуть бути пред'явлені: за виявлену при перевірці рахунків невідповідність цін і тарифів; за виявлення невідповідності якості товарів технічним умовам та умовам договорів; за нестачу вантажів; за брак і простій з вини

постачальників; за помилково списані суми; за пені, штрафи, неустойки, що утримуються з постачальників, покупців, замовників через невідповідність договірним зобов'язанням);

- 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» (облік нестач і втрат від псування цінностей, нестач і розкрадання грошових коштів, виявлених під час інвентаризації чи в ході господарської діяльності, коли є винуватець. Окрім випадків, коли це відбувається в межах норм природних втрат абоє наслідком форс-мажорнихобставин);
- 376 «Розрахунки за позиками членам кредитних спілок» (відображаються операції з надання кредитів членам кредитної спілки, яка є добровільним об'єднанням громадян за місцем роботи, проживання чи за професійною ознакою і належить до небанківських кредитно-фінансових установ);
- 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» (розрахунки з іншими організаціями за різного роду роботи, послуги, вартість яких зараховується до складу загальновиробничих, адміністративних, збутових витрат; виплати на утримання дитячих дошкільних закладів, які є на балансі підприємства, оплата телефонних переговорів працівників, витрати на оплату їх навчання; розрахунки з квартиронаймачами тощо);
- 378 «Розрахунки з державними цільовими фондами» (ведеться облік лікарняних, а саме після п'яти днів непрацездатності, матеріальне забезпечення застрахованим особам, путівки за рахунок Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності);
- 379 «Розрахунки за операціями з деривативами» (у випадку дебіторської заборгованості перед споживачем продукції внаслідок його придбання дериватива, постачальник повинен

забезпечити майбутні поставки базових активів—цінні папери, матеріальні та нематеріальні активи, грошові кошти).

Відповідно до П(С)БО 10 за поточною дебіторською заборгованістю передбачено створювати резерв сумнівних боргів як частину загальної суми такої заборгованості, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Для обліку сумнівної дебіторської заборгованості призначений рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів». Рахунок є контрактивним, балансовий, регулюючий. За кредитом відображається створення резерву сумнівних боргів у кореспонденції з рахунками обліку витрат, за дебетом – списання сумнівної заборгованості у кореспонденції з рахунками дебіторської заборгованості або зменшення нарахованих резервів у кореспонденції з рахунком обліку доходів.

У балансі сума резерву відображається в активі після первісної вартості дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги. При обчисленні підсумку активу балансу сума резерву вираховується із суми первісної вартості дебіторської заборгованості.

Якщо підприємство понесло витрати, за якими ще не одержано доходи, то такі витрати називатимуться витратами майбутніх періодів, а в подальшому вони частинами списуються на поточні витрати. До них належать підписки журналів та інших видань наперед, попередня сплата орендних платежів, купівля патенту для майбутньої діяльності, витрати на відкриття нових кар'єрів з видобування і переробки нерудних матеріалів, на будівництво шахт тощо.

Для обліку таких витрат у підприємствах всіх галузей економіки використовується рахунок 39 «Витрати майбутніх періодів». Він є активним. У дебет записуються всі витрати, доходи від яких очікуються в майбутньому: Дт 39 Кт 63, 68, 30. Пізніше, коли підприємство одержуватиме доходи від раніше здійснених робіт, такі витрати списуватимуться на поточні витрати: Дт 23, 91, 92 Кт 39.

Шляхи вдосконалення обліку активів

Сучасний стан розвитку вітчизняної системи бухгалтерського обліку висуває нові вимоги щодо її гармонізації з Міжнародними стандартами фінансової звітності. З цією метою в Україні було здійснено низку змін у національних Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. Проте цей процес зумовив деякі неточності у методиці ведення бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання, а саме однією з основних відмінностей є жорстка регламентація обліку відповідно до П(С)БО. В Україні діє лише один єдиний План рахунків, який є обов'язковий для застосування всіма суб'єктами господарської діяльності. МСФЗ мають рекомендаційний характер і орієнтовані на інвесторів, акціонерів тощо, що є важливим при ринковій економіці, а П(С)БО – на запити регулюючих органів, а саме податкової служби, держкомстат та інші. Одним із важливих об'єктів обліку активів є основні засоби, які регламентуються П(С)БО 7. У ньому наведено, що вартість земельних ділянок не амортизується, водночас в МСБО 16 наведено положення: «У деяких випадках сама земля може мати обмежений строк корисної експлуатації, тоді її амортизують методом, який відображає вигоду, що мають бути отримані від неї» [22]. Отож з метою покращення бухгалтерського обліку основних засобів доцільним є внесення змін у П(С)БО 7 у питанні методики нарахування амортизації землі та земельних ділянок.

Для деяких підприємств, які планують вихід у міжнародний економічний простір і відповідно до цього складають чи збираються готувати фінансову звітність за міжнародними стандартами, необхідно інвестиційну нерухомість на дату балансу оцінювати за справедливою вартістю. Це забезпечить зростання рівня довіри інвесторів, кредиторів, учасників фондового ринку до фінансової звітності і сприятиме залученню іноземних інвестицій. Однак для всіх інших суб'єктів господарювання прийнятним є використання оцінки за первісною вартістю, зменшеною на суму нарахованої амортизації, з огляду на втрати від зменшення корисності та вигоди від її

відновлення, оскільки ринок нерухомості України характеризується низкою обмежень, що не дозволяє визначити достовірну справедливую вартість інвестиційної нерухомості.

У сучасних умовах господарювання в Україні є досить великою проблемою облік дебіторської заборгованості у порівнянні з країнами Заходу. Оскільки досить часто виникають ситуації неплатежів перед партнерами. Для вдосконалення бухгалтерського обліку взаєморозрахунків необхідно постійно здійснювати моніторинг потенційних дебіторів, а саме їх платоспроможність, фінансовий стан, ринкову репутацію, імідж тощо. Також створювати резерв сумнівних боргів особливо для підприємств України, які на практиці не мають резерву. Своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування. Також впроваджувати в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора (існуючого чи потенційного) і періодично переглядати граничні суми, застосовувати метод надання знижок за дострокової оплати.

У Примітках до річної фінансової звітності в шостому розділі зазначена інформація про таку групу активів як грошові кошти. На мою думку, даний розділ потребує значної деталізації у назві, а саме – «Грошові кошти та їх еквіваленти» відповідно достатті активу Балансу. Також у зв'язку з появою нового виду грошей – електронних, їх необхідно виділити в окремий показник у Примітках до річної фінансової звітності. Такі зміни забезпечують підвищення інформативності, достовірності та корисності даних фінансової звітності.

Під час аналізу різних підходів до визначення терміна «актив» було виявлено, що не існує єдиного поняття, багато вчених вже давно трактують його різнобічно. В результаті сьогодні цьому приділяється особлива увага. Найбільш вагоме визначення наведене у Законі України «Про

бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», оскільки у ньому наведена основна мета використання активів – це отримання економічних вигід у майбутньому. На мою думку, активи – це економічні ресурси, які формуються за рахунок інвестованого в них капіталу і використовуються підприємством для здійснення господарської діяльності з метою отримання прибутку.

ВИСНОВОК

Отже, важливим внеском у бухгалтерському обліку є виникнення праці Луки Пачолі «Сума арифметики, геометрії, вчення про пропорції і відношення», в результаті вперше було відображено рахунки, нові форми бухгалтерського обліку і баланс з трактуванням майна як «активів» торговця. Вподальшому багато зарубіжних та українських вчених по різному трактували та доповнювали дане визначення. В Україні також не має єдиного підходу до розуміння поняття «актив». В Законі України наведено найбільш вдале визначення, яке розкриває економічну сутність активу.

Інформація про активи, а саме їх класифікація, є суттєвої ваги об'єктом для бухгалтерського обліку. Володіючи такою інформацією, власники, керівники підприємства знають вартість майна підприємства, тобто у що вкладено їхній стартовий капітал. Розпочавши діяльність, суб'єкт господарювання може нарощувати питому вагу своїх активів не тільки за рахунок власних коштів, а й за рахунок позичених (залучених) джерел, тобто це можуть бути банківські кредити чи придбані ресурси в борг. Тому класифікація активів за участю в обороті, ступенем ліквідності, формами функціонування, правом власності та грошовою ознакою в обов'язковому порядку є невід'ємною складовою майнових цінностей підприємства без яких виробнича діяльність неможлива.

Для відображення обліку активів у первинних, звітних та інших документах призначені рахунки, які наведені у Плані рахунків. Активи містяться в 3 класах і характеризуються тим, що їх дебетова частина відображає збільшення сум, а кредитова – зменшення. Однак існують певні рахунки та субрахунки, які є пасивними контрактивними за своєю суттю: 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», 285 «Торгова націнка», 38 «Резерв сумнівних боргів», а також в яких сальдо може бути як дебетове, так і кредитове: 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

Отож для вдосконалення обліку активів в Україні необхідно створити нормативну базу спрямовану на інвесторів, акціонерів, що характерно для ринкової економіки, внести деякі зміни у П(С)БО 7 щодо нарахування амортизації земельних ділянок, застосувати певні методи захисту від неплатежів відповідно до дебіторської заборгованості та здійснити деталізацію розділу «Грошові кошти» у Примітках до річної фінансової звітності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Ф. Ф. Історія розвитку бухгалтерського обліку. Навчальний посібник – Житомир : ЖІТІ, 1998. – 320 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підруч. [для студентів вузів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит»] / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖІТІ, 2000. – 640 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Історія розвитку бухгалтерського обліку: Ч.1 / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖІТІ, 1999. – 928 с.
4. Бухгалтерський облік та контроль монетарних активів: проблеми теорії та методології: монографія / В.В. Скоробогатова. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 520 с.
5. Бухгалтерський словник. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП “Рута”, 2001. – 224 с.
6. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: Навчально-практичний посібник / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 536 с.
7. Василевська Н.Є. Конспект лекцій з дисципліни «Бухгалтерський облік»/Н.Є. Василевська; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 135 с.
8. Верига Ю.А., Зима Г.І., Кулявець Н.О. План рахунків бухгалтерського обліку: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 176 с.
9. Жиглей І.В. Становлення та розвиток бухгалтерського обліку як значимої для суспільства науки: аналіз англомовної періодичної літератури / І.В. Жиглей // Міжнародний збірник наукових праць, 2009. – Випуск 3(15). – 126 -137 с.
10. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 19.07.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg.

11. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Микитюк Н.Я. та ін. Фінансовий облік. Підручник. – К.: «Хай-Тек Прес», 2011. – 544 с.
12. Кужельний М.В., Левицька С.О. Організація обліку: Підручник – К.: Центр учбової літератури, 210. – 352 с.
13. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16) «Основні засоби». [Електронний ресурс]/Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_014
14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
15. Пачоли Л. Трактат о счетах и записях / Л. Пачоли. – Минск: Финансы, учет, аудит, 1996. – 160 с.
16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи». [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>
18. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи». [Електронний ресурс]/Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>
19. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней : учебн. пособие для вузов. – М. : Аудит, 1996. – 638 с.
20. Соколов Я.В., Соколов В.Я. История бухгалтерского учета: Учебник. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
21. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. – К. : Знання – Прес, 2003. – 444 с.